

A. Métraux: *La civilisation matérielle des tribus Tupi-Guarani.* (18×25 cm. 331 sider, 30 illustr. i teksten, 10 tavler, 11 kært). Librairie orientaliste Paul Geuthner. Paris 1928.

A. Métraux: *La religion des Tupinamba et ses rapports avec celle des autres tribus Tupi-Guarani.* Bibliothèque de l'école des hautes études. Sciences religieuses. Vol. XLV. (17×25 cm., 260 sider, 8 illustr. i teksten, titelbillede, 8 tavler). Librairie Ernest Leroux. Paris 1928.

Mere og mere er Göteborg blevet et centrum for studiet af Syd-Amerikas etnografi, takket være den enestående virksomhed, som Erland Nordenskiöld har udfoldet både som forsker og museumsmand. Forf. af nærværende arbejder, der vil være dette tidsskrifts læsere bekendt ved sin afhandling om de gamle Tupinambá-fjerprydelser i vort Nationalmuseum, har i længere tid studeret i Göteborg, og grundlaget i hvert fald for det første af de to værker er først og fremmest samlingerne i denne bys museum og Nordenskiölds rige privatbibliotek af gammel og ny litteratur om Syd-Amerika. Metoden, der anvendes, er også denne forskers omhyggeligt gennemførte analyse.

I *La civilisation matérielle des tribus Tupi-Guarani* behandler forf. kulturen hos en af Syd-Amerikas videst udbredte folkegrupper. Tupi-Indianere er truffet spredt over hele Amazonas- og Paraná-området og paa Brasiliens kyst; navnlig i det østlige Paraguay og det sydlige Brasilien var der en talrig befolkning, og endnu findes der her såvel som ved Amazonas sydlige bifloder adskillige småstammer, af hvilke nogle i egnene om Tapajoz må antages endnu at være i besiddelse af store dele af deres oprindelige kultur; desværre er imidlertid netop disse foreløbig omtrent ukendte. Tupi-folkenes store udbredelse har bragt dem under indflydelse af vidt forskellige former for tropisk natur. Deres kultur er derfor meget uensartet: Chiriguanoerne i El Gran Chaco kan kulturelt næppe skelnes fra de i sproglig henseende vidt forskellige Chané og er stærkt påvirket af højbjergskulturen i Bolivia og Perú; Omaguaerne ved øvre Amazonas sluttede sig, som deres anvendelse af barktøj, pusterør, pilegift, dansemasker m. m. viser, nær til andre, ligeledes ubeslægtede stammer i disse egne, mens endelig Oyampierne i Guiana har lånt elementer fra deres caraibiske og arowakiske naboer. Det mål, forf. har sat sig, er gennem en analyse af Tupi-Indianernes materielle kultur at gøre rede for deres vandringer og disses udgangspunkt.

Efter en oversigt over samtlige stammers udbredelse og de historiske efterretninger, der haves om dem, følger en detaljeret gennemgang af samtlige den materielle kulturs bestanddele: bolig og bohøve,

kulturplanter, våben, jagt, fiskeri, dragt og smykker, fartøjer, musikinstrumenter, teknik o. s. v. Hertil slutter sig to mindre kapitler henholdsvis om lidet kendte stammer, der antages at tilhøre Tupí-folkenes æt, og om oprindeligt fremmede stammer, der i tidens løb er blevet „tupiiserede“. Til sidst sammenfattes resultaterne.

Først og fremmest gøres der rede for Tupiernes postcolumbiske vandringer, som har strakt sig ned i tiden lige til vore dage (1912). Disse vandringer er forårsaget dels af frygt for de portugisiske slavejægeres forbryderiske togter, dels af håbet om at finde „landet, hvor man ikke dør“, dels endelig af disse stammers almindelige vandrelyst. Ved således at bortskære de historisk kendte vandringer får man en præcolumbisk udbredelse af væsentlig mindre omfang end den senere, idet den indskrænker sig til landet øst for *Madeira* og syd for *Amazonas*; kun ved selve denne flods øvre løb nåede de længere vestpå (*Omagua* og *Cocama*). Det viser sig nu, at i kulturen hos stammerne i Central- og Øst-Brasilien og i Paraguay findes der ingen elementer, som peger i retning af en indvandring fra egne med andre naturforhold. Forf. mener derfor her at finde den rene Tupí-kultur. At søge udgangspunktet for vandringerne i Syd-Brasilien og Paraguay, således som *Martius* i sin tid gjorde, går imidlertid ikke an: i Tupí-Indianernes fælleskultur er der nemlig intet, som peger i denne retning, hvorimod der hos Tupí-stammerne her er en mængde elementer, som åbenbart er indført udefra, d. v. s. fra nord; desuden tyder tilstedeværelsen af en række splittede småstammer (*Caingang*, *Bugres* o. a.) på, at Tupierne i Paraguay og Syd-Brasilien har bredt sig over en ældre *Gêz*-befolkning. Tupí-folkenes hjemstavn må efter forf.'s mening søges i *Tapajoz*- eller *Xingú*-området, snarest ved den førstnævnte øvre løb.

Det må ikke glemmes, at dette arbejde på grund af sine omhyggelige udbredelsestabeller over en mængde kulturelementer i Syd-Amerika indeholder yderst værdifulde oplysninger for langt videre, etnografiske kredse end dem, der er direkte interesserede i de her behandlede spørgsmål. Alt i alt er det et betydeligt arbejde, som slutter sig værdigt til den række sydamerikanske studier, der kan spores tilbage til vort naboland.

La religion des Tupinamba er nær knyttet til foran nævnte værk. Det har ikke været muligt at give nogen samlet oversigt over alle Tupí-stammers religion, da der er alt for store huller i vor viden på dette punkt; men om *Tupinambaerne* gælder det, at skønt de for længst er fuldstændig uddøde, hører de, ikke mindst hvad deres religion angår, til de bedst kendte af alle Syd-Amerikas folkeslag. Grunden hertil er, at disse Indianere, som i sin tid boede langs *Brasiliens*

kyst lige fra munden af La Plata til Amazonas, i løbet af det 16. og 17. årh. gentagende gange er skildrede af fremragende iagttagere som Thevet, Cardim, Yves d'Évreux, Claude d'Abbeville, Vaas de Caminha o. s. v.

I en række kapitler skildres ikke blot de egentlig religiøse forestillinger om kulturheroer, det mytiske tvillingpar, verdens skabelse, ånder og dæmoner, men også medicinmændene og deres virksomhed ved helbredelse af syge samt skikke forbundne med fødsel, pubertet, giftermål, begravelse, agerbrug, krig o. s. v. Et langt kapitel er viet det rituelle menneskeæderi, som gik for sig under udfoldelse af mange ceremonier. Forf. har været så heldig i Paris' nationalbibliotek at finde et uudgivet manuskript af Thevet, som indeholder mange vigtige oplysninger om denne uhyggelige side af de gamle Tupinambáers liv. Selvfølgelig er det trods alt umuligt at give et fuldstændigt billede af Tupinambáernes religion. Det er da heldigt, at det, man ved fra dem, stemmer forbavsende med oplysningerne fra to andre Tupí-stammer, Apapocúva og Tembé, således at forf. med fuld føje har kunnet drage dem med ind i diskussionen ved klarlæggelsen af dunkle punkter. I det hele taget er der ved given lejlighed altid taget hensyn til andre Tupí-stammer. Sammen med det foregående arbejde danner det således en betydningsfuld skildring af en kultur, hvis sidste rester er dømt til snart at forsvinde.

Kaj Birket-Smith.